

DEPREM-TMMOB-KAMUSAL DENETİM

Kapitalist sistemde 1970'lerden sonra ortaya çıkan anlayış değişikliği Türkiye'de hemen yapı sektörüne de yansımıştır. İmar alanında yeni-liberal anlayış doğrultusunda ve hızlı bir biçimde benzer uygulamalar başlatılmıştır. Turgut Özal döneminde, 1985'de çıkarılan 3194 Sayılı İmar yasası bu anlayışla hazırlanmıştır. Yasanın genel felsefesinde denetim bir kamu görevi olarak görülmemiş, pek çok maddesinde kamusal denetimi zayıflatan hükümlere yer verilmiştir. Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuru sonucunda bu maddeler iptal edilmiştir. Ancak, bu politikaları savunan iktidarlar, kamu hizmetlerini ve kamusal denetimi zayıflatan girişimlerine ısrarla devam etmiştir. Bu yönde yapılan tüm uygulamalar devletin sorumluluğunu ağırlaştırmış ve onu kusurlu duruma getirmiştir.

Kamu birimlerinin kuruluşundan ya da işleyişinden doğan nesnel nitelikli aksaklık ya da bozukluk olarak tanımlanan kusurların yoğunlaşması, hizmetin hiç işlememesini, geç işlemesini veya kötü işlemesini yaygınlaştırmıştır.

Anayasa'nın 57. maddesinde, "Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır..." denilmiştir. Ancak, kamu kuruluşları olan hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler kamusal denetimi yapabilecek düzeye getirilememiş, getirilmemiştir. Bunun için gerekli olan nitelikli işgücü istihdam edilmemiş, araç-gereç, laboratuvar, vb. gibi gereksinimler karşılanmamış, personelin hizmet içi eğitime yönelik çalışmalar yapılmamış ve araştırma-geliştirme için olanak sağlanmamıştır. Bu yönde önemli katkısı olabilecek meslek örgütleri desteklenmemiş, tam tersine her yönden engellenmiştir.

Deprem sonrası yapılan tartışmalar, yeni-liberal anlayışın savunucularının bir doğa olayı olan depremin toplumsal felakete dönüşmesinde uyguladıkları politikaların etkili olduğunu, sorunları daha da ağırlaştırdığını görmek istemediklerini ve nedenlerin üstünü örtmeye çalıştıklarını ortaya koymuştur. Diğer yandan, depremin ortaya çıkardığı yatırım potansiyelini bir bölüşüm alanı olarak gördükleri, ayrılacak kaynakları ele geçirmek istedikleri açıkça gözlenmektedir.

1948 ile 1991 tarihleri arasında çıkarılan 15 adet imar aflarıyla, parçacı, popülist bir anlayış egemen kılınmış, kaçak yapılaşmalar yasallaştırılmıştır. Eğer deprem olmasaydı veto edilen son Af Yasası'nın bir maddesi de yine imar affı

olacaktı. Bu uygulama ve girişimlerin amacının güçlü kamusal denetiminin yapıldığı, insanların planlı yerleşim alanlarında, projelendirilmiş ve bunlara uygun olarak yapılmış konutlarda yaşama sağlanmak olmadığı, kamu arazilerinin

-Bugüne kadar yer seçimlerinde, planlamada yapılan büyük yanlışlıklar, binaların zemin sorunları dikkate alınmadan yapılmaları vb. bunların en açık kanıtı olup, sorunların basit bir ihmale dayanmadığını, bir sistem sorunu olduğunu ortaya koymuştur.

17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'nden sonra hazırlanan çeşitli bilimsel raporlar, önümüzde ki 30 yıl içerisinde İstanbul'un güneyinde ve İstanbul'u etkileyecek bir yıkıcı depremin meydana gelme olasılığının çok yüksek olduğunu belirtiyorlar. Bu nedenle, bilimsel çalışmalardan elde edilen verilerin dikkate alınması bir zorunluluktur. Ancak, sistem, bilimi insanlığın hizmetine sokulması gereken, onun gelişmesi ve mutluluğunu sağlayıcı bir araç olarak görmemekte, karimizasyonu sağlayacak bir araç olarak değerlendirmektedir. Yeni liberalizm ise bununla yetinmemekte, bilimi tarihsel süreçte ortaya çıkan toplumsal kazanımları ortadan kaldırmak için kullanmaktadır.

Bu koşullarda bilimsel verilerin dikkate alınması yönünde örgütlü çabalara gereksinim bulunmaktadır.

Sistemin savunucuları, daha depremin acıları yaşanırken sorunların nasıl çözümleneceği konusunda görüşlerini açıklamaya başlamışlardır. Planlama, projelendirme ve uygulama gibi bir birini izleyen bir süreçte kamusal denetimin önemi ortadayken ve bu denetimin güçlendirilmesi için pek çok işin yapılması gerekirken, vergi "reformu", sosyal güvenlik "reformu", yerel yönetim "reformu"na benzer ve sorunları daha da içinden çıkılmaz hale getirecek yine "reform" niteliğinde yeni bir yasayı yürürlüğe koymuşlardır: **Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.**

Depremden ders alınarak ülkemizin imar hukukunun; planlama, toprak kullanımı, çevre, kentleşme, ulaşım, altyapı ve bina yapımı ile bütün bu süreçlerin kamu adına denetiminin bir bütünlük içinde ele alınması beklenirken, 57. Hükümet 10 Nisan 2000 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 595 sayılı "Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"yi çıkardı.

TMMOB, basına ve kamuoyuna yaptığı açık

lamayla, karamameyi şu şekilde ele almıştır:
"50'li yıllardan bu yana uygulanmakta olan sosyo-ekonomik politikalar bir yandan tarımdan sanayiye kaynak aktarımını ve kırdan kente göçü

yıkılmayacak dayanıklı yapıların üretilmesi" ile çelişir bir biçimde yapı denetim kuruluşlarını "beklenenin ötesinde etkilerle oluşan..." ve "beklenen doğal afetlerden dolayı meydana gelen ve

sanayiye kayıplar artırılmı ve kırdarı kente göçü hızlandırırken, diğer yandan metropol kentlerin doğuşuna ve kentsel alanlarda büyük toprak rantlarının oluşumuna yol açtı.

1980 sonrasında uygulanan neo-liberal politikalarla Türkiye ekonomisi üretimden adım adım uzaklaştırılarak rant eksenine oturtuldu.

17 Ağustos ve 12 Kasım Marmara depremi, yapılaşma sürecinde rant paylaşımı uğruna planlama ve denetimin devre dışı bırakıldığını, doğanın dengelerinin yok sayıldığını, bilimsel gerçeklerin gözardı edildiğini bütün açıklığıyla gözler önüne serdi.

Bu Kanun Hükmünde Kararname, ders almak bir yana, deprem sonrası oluşan ortamı da kullanarak, rant paylaşımına yeni koşullarda hukuksal bir altyapı oluşturma çabasıdır.

Bu kararname:

1. "Yapı"yı tek başına ele almakta, yapı üretilmesini tümüyle kamusal denetim alanı dışına çıkarmaktadır.

2. Göstermelik olarak sözünü etse de yerel yönetimleri ve Meslek Odalarını denetim alanından dışlamaktadır. Kararnameyi hazırlayan Bayındırlık ve İskan Bakanlığı TMMOB ve Odalarımızın alanına müdahale ederek Anayasayı ve yasaları çiğnemektedir.

3. Hazırlık süresinin uzunluğuna karşın, katılımcı bir tarzda değil, TMMOB ve Odalarımızın görüşleri tümüyle reddedilerek, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın istediği ve altı ay önce ilk önerdiği biçimiyle çıkartılmıştır.

4. Yapı sektöründeki büyük firmaların kuralcıkları kardeş yapı denetim kuruluşları ile işbirliği içinde tümüyle kamusal denetimin dışında kalmalarını sağlayacaktır.

5. Yapı denetim tekelleri oluşturulacak, başlangıçta denetim alanından dışlanan serbest çalışan mühendis ve mimarların çok büyük çoğunluğu süreç içinde proje alanından da dışlanacaktır.

6. Oluşacak maliyet artışı ve yapı denetim tekellerinin küçük ölçekli yapılara ilgisinin az olması nedeniyle kaçak yapılaşma eğilimini besleyecektir.

7. Yapı denetim kuruluşlarının denetimini, daha önceki süreçte mevcut planlara bütün müdahalelerinde iktidara yakın sermaye odaklarına rant aktarımını gözeterek Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na bırakmaktadır.

8. Bakanlar Kurulu'nun Kanun Hükmünde Kararname çıkarmak için yetki aldığı 4452 sayılı yasanın temel amacı olan "doğal afetlerde kolayca

yenileri doğal afetleri ulayı meydana gelen yapı hasarlarından..." sorumlu tutmamaktadır.

9. Yapı denetim kuruluşunun tüzel kişiliğine yetki tanınır ve taşıyıcı sistemlerde sorumluluğu 10 yıllı sınırlandırırken, hukuki sorumluluk, projesi aynı kuruluş tarafından onaylanmış olan projeci mühendis, mimara rücu edilebilmektedir.

10. Yerel yönetimlere ait yetkileri özel kuruluşlara devretmesi nedeniyle Anayasaya aykırıdır.

11. 12 yıllık deneyime dayalı uzmanlık tanımını getirirken; rant paylaşımını gözeterek, plansızlığı ve denetimsizliği kural haline getiren politikaların oluşumunda pay sahibi olmayan, aksine Odaları ve TMMOB bünyesinde bu politikalara karşı mücadele etmiş olan mühendis ve mimarları depremde oluşan yıkımın sorumluları olarak ilan etmektedir.

12. 12 yıllık deneyimi olan mühendis ve mimarlara Odaları tarafından uzmanlık belgesi verilmemesi durumunda bu belgenin Bakanlık tarafından yasi partiler için bir siyasi rant olanağı yaratmaktadır.

Yalnızca 12 yıllık deneyime bağlı olarak yapılan, gerçekte lisansüstü eğitim konusu olan uzmanlık tanımı yeterli olmak bir yana son derece eksik ve yanlış bir düzenlemedir.

TMMOB ve Odaları böylesine eksik bir tanım lamaya dayanan uzmanlık belgeleri vermeyecek, bu sorumluluğa ortak olmayacaktır.

TMMOB kamuoyunu aydınlatmak, hükümete, siyasi partilere ve parlamentoya sorumluluklarını hatırlatmak için her türlü çabayı gösterecektir.

Hükümet bu Kanun Hükmünde Kararnameyi uygulamaktan vazgeçmeli, TBMM'de İmar hukukunun, ilgili tüm tarafların da katılımıyla bütünlük içinde ele alınarak yenilenmesini sağlamalıdır.

Bunlar yapılmadığı takdirde, TMMOB tüm Odaları ile birlikte, bu yanlışın düzeltilmesi için kitlesel eylemler ve hukuk yolu da dahil her türlü girişimde bulunacaktır.

Rant paylaşımını rahatça sürdürme hayali kuranları uyarıyoruz!"

Yapı Denetimi Yasası'nın Öyküsü

1984'te kamu yönetiminin önemli bir kesimi "3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanun" ile oluşturulan Metropol Belediyeler aracılığı ile yerelciliğe terk edilmiş, teknik ve idari denetimden yoksun bırakılmış ve Türkiye imar ve yapılaşma talanına açılmıştır.

Marmara Depremi sonrasında bütün yanlışla

rı ile masaya yatırılması gereken bir başka olgu ise, merkezi ve yerel yönetimlerin yerleşme ve yapılaşmaya açılan tüm alanlarda uyguladıkları imar mevzuatına dayalı politikalarıdır.

Marmara Depremi'nden kısa bir süre sonra hükümetin sunduğu ve Meclis tarafından kabul edilen Yetki Kanunu ile hükümete geniş yetkiler tanınmış ve sorunların TBMM gündeminde tartışılmasının önü kesilmiş ve yeni düzenlemeler yangından mal kaçırırçasına yapılmıştır.

sakıncaları olabileceği düşüncesiyle inşaatın durdurulması veya yıktırılması, imar plan ve proje hazırlanması, fenni sorumluluk üstlenmesi, müşavirlik ve müteahhitlik yapmaları yasaklanmıştır. Bugün ise, hazırlanan son tasarıda kamusal görevleri ticarileştirmede daha ileri gidilmiş, ruhsat verme işi kamuda bırakılmış, ancak kamu yalnız bir onay yeri olarak tarif edilmiş, proje ve yapı denetimi ile ilgili kamu görevleri özel yapı denetim kuruluşlarına bırakılmıştır. Yapılmak is

Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen "reform" niteliğindeki "Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükümündeki Kararname"ye egemen olan anlayışın uzun bir geçmişi olduğu bilinmektedir. 1985 yılında çıkarılan 3194 sayılı İmar Yasası'nda, kamu yönetiminin "açıklık" ilkesini hiçe sayan, kamusal denetimi geçiştiren bu anlayışın ilk izleri vardı. "Yeminli Bürolar" olarak bilinen, kamusal görevlerin pek çoğunun ticarileştirilerek piyasa güçlerine devredilmesi yönündeki bu girişim, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı (18.4.1987 Resmi Gazete ve E. 1985/11, K: 1986/29) ile uygulama şansı bulamamıştır.

1992 Erzincan Depremi'nden sonra ise, tartışmalar tekrar yoğunluk kazanmış, pek çok konferans, sempozyum, kongrede bu konu ele alınmış, yasa teklifleri hazırlanmıştır.

Hazırlanan bu tasarının 1985'ten bugüne kadar hangi aşamalardan geçtiğini açıklamakta yarar vardır. Bunlar:

1. 3.5.1985 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 3194 sayılı İmar Yasası'nın 21, 22, 24 ve 25. maddelerinde yer alan yeminli serbest mimarlık ve mühendislik bürolarına tanınan yetkiler için Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açılmıştır.

Yasanın 21. maddesinde belediye ve valiliklerin yanı sıra yeminli serbest mimarlık ve mühendislik bürolarına "yapı ruhsatı" verme yetkisi tanınmıştır. 24. maddesinde bu büroların kuruluşu, yetki alanları ve sorumlulukları tanımlanmış, 25. maddesinde ise, büroların sınıflandırılmaları esasları belirlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi, ruhsat ve yapı kullanma izni vermenin, asli ve sürekli bir kamu görevi olduğu ve bu hizmetlerin ancak memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle yürütülebileceği gerekliliğine dayanarak 21., 22., 24. ve 25. maddelerde yer alan yeminli serbest mimarlık ve mühendislik bürolarına ilişkin hükümleri, Anayasa'nın 128. maddesine aykırı bularak iptal etmiştir (18.4.1987 tarihli Resmi Gazete ve E. 1985/11. K. 1986/29 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı).

Yasanın kabul edildiği Turgut Özal iktidarı döneminde bir kamu görevi olan ruhsat verme işi yeminli serbest mimarlık ve mühendislik bürolarına devredilmek istenmiş, ancak bunların bazı

tenen Turgut Özal'ın dahi niyetlenemediği ölçüde bir özelleştirmedi.

2. Anayasa Mahkemesi'nin 1986'da verdiği iptal kararından sonra, 1992 Erzincan Depremi'ne kadar İmar Yasası'na yönelik görüşler, tartışmalar bu depremden sonra yeniden yoğunlaşmıştır.

Önderliğini Türkiye İnşaat ve Tesisat Mühendisleri İşveren Sendikası (İNTES)'in yaptığı bir grup, sektörde kamusal denetimin kaldırılması, bunun yerine özel yapı denetim kuruluşlarının yetkilendirilmesi ve yapı sigortası uygulamasına geçilmesini istemişlerdir.

1994'de İstanbul'da düzenlenen "Yapılarda Can ve Mal Güvenliğinin Sağlanması Açısından Tarafsız Denetimin Önemi ve Yapı Sigortası Sempozyumu"nda İNTES'in sunduğu "Yapıda Denetim-Sorumluluk-Sigorta Üçgeni ve Türkiye İçin Öneriler" adlı bildiri özetle şu görüşlere yer verilmiştir:

*"*Proje ve inşaat aşamasında uygulanan denetimin güvenilirliği için yapının sağlamlığını ve meydana gelecek hasarların giderileceğini garanti eden bir sigorta sistemine gerek bulunmaktadır.*

** Ülkemiz için düşünülen sistemde, yerel yönetimlerin görevlendirilmesi ve yetkilendirilmesi kaçınılmazdır (ancak, görevleri ve yetkileri inşaat-iskan ruhsatı verme ve akılcı-sağlıklı kentleşme, yeterli imar sahaları planlanması ve üretilmesi gibi fonksiyonlarla sınırlandırılmalı, diğer yetkilerini kendi adına kullanmak üzere devretmelidir).*

** Bu sistem ile yerel yönetimlerin ağırlığı ve prestiji azaltılmalıdır.*

** Denetimin, yerel yönetimin hiç yürümeyen kontrol sisteminden kurtulmuş olarak bağımsız, özerk, etki altında olmayan, sadece tekniğin ve bilimin ışığında çalışan, devletin katılımı bulunmayan ve fakat özel kurum niteliği ağır basan, karma nitelikli bir Denetim Kurumu eliyle yürütülmesi gerekmektedir.*

Böyle ciddi bir denetim uygulamasının, tüm ülkede etkili ve tek elden yürütülmesi, ülkenin coğrafi konumu ve bölgelerin gelişmişlik yönünden farklı olmaları nedeniyle, mümkün olmaya caktır. Bu sebeple pilot bölgelerde ve sadece belli bina türlerine uygulanması mümkün olur (ilk

aşamada bina türü yapılarda, 200 m2'den daha büyük ve çok katlı binalarda)."

Bildirinin içeriği, bugün tartışılan taslağın fikri temellerinin o yıllarda oluşturulduğunu bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır.

3. 1997 yılında ODTÜ Deprem Mühendisliği Araştırma Merkezi'nin bir grup öğretim üyesine Erzincan Depremi için Dünya Bankası'ndan alınan kredinin bir bölümü ile "3194 Sayılı İmar Kanunu ve Yönetmeliklerinin Yeni bir Yapı Kontrol Sistemi ve Afetlere Karşı Dayanıklılığı Sağlayacak Önlemleri İncelemek Üzere Revizyonu Araştırması Müşavirlik Hizmetleri" adlı bir çalışma ihale edilmiştir.

Milyarlarca TL'ye yaptırılan bu çalışmada, konunun en temel müdahali durumundaki

vuşturmak mümkün değildir. Nitekim, trafik sigortası da "trafik canavarı" olarak tanımlanan trafik sorunlarına çözüm getirememiştir. İşçilerin SSK'ya bağlı çalıştırılmaları da zorunlu olup ve kayıt dışı istihdamları yasaktır. Ancak, bugün 4.5 milyon işçi kaçak olarak çalıştırılmaktadır. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi, sorunların kaynağı sistemdir ve çözüm için yasal boşluklar giderilmeli, ama çözümler yalnız yasa çıkarılmasıyla sınırlanamaz.

5. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'nden hemen sonra Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından aceleyle "Yapı Denetim ve Sorumluluk Yasası Tasarısı" hazırlanmıştır. tasarıda sorumluluk "Madde 4- Yapı Denetim ve Danışmanlık Şirketlerinin yapının kontrolünün yapıldığı sıradaki yöneticileri ve kontrolü yapan teknik elemanları da

İMİMOB'nın katılımı engellenmiş ve proje ile yapı denetiminin özel firmalarca yerine getirilmesi ve kamusal denetimin piyasaya devri anlayışı egemen kılınmıştır.

4. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın Mayıs 1998'de ilgili kuruluşlara gönderdiği "Yapı Denetimi ve Sigorta Kanunu Tasarısı"nda teknik denetim "Madde 8-Teknik kontroller veya teknik müşavirler, yapım safhasında karşılaşılabilecek çeşitli aksaklıklardan yapıyı korumakla görevlidir. Teknik kontrollük, yapı tasarımı, uygulamasını ve ekspertiz faaliyetleri bir arada yapılamaz.

Yapı, profesinin incelenmesi ve uygunluğunun belirlenmesi ile yapının başlamasından bitimine kadar, teknik kontrol denetiminde yapılır.

Yapı denetim sorumluları görev ve yetkileri ile yapacakları kontrol hizmetlerine ilişkin esaslar, hazırlanacak yönetmelikle belirlenir. Yapı işinde görev alanlar, işe başlamadan evvel bu kanunun öngördüğü esaslar doğrultusunda sigortalanmış olduklarını, ilgili idareye kanıtlamak zorundadırlar." Sigorta ise: "Madde 9- Devlet tarafından yaptırılan her türlü yapı, içinde insan çalışan ve yaşayan bütün yapılar ile toplam inşaat alanı brüt 60 m²'yi aşan her türlü yapının mal sahipleri ve yukarıda tanımlanan sorumluları, yapıyı sigortası yaptırmak zorundadırlar" biçiminde yer almıştır.

Yapı sigortasının çatışan çıkarlar temelinde (yapımcı-sigortacı) tam denetimi sağlayacağı görüşü ise doğru değildir. Her şeyden önce sigorta bir denetim aracı olmayıp, zararların karşılanmasına yönelik şirket uygulamasıdır. Dolayısıyla, yapı sigortası olsa olsa kamusal denetimi destekleyici bir uygulama olabilir. Sigorta uygulamasında, sistemde kamu sigortalılarının ağırlıklı olarak yer alması piyasaların denetlenmesi, tekelleşmenin ve haksız kazançların önlenmesi açısından son derece yararlı olacaktır. Kaldı ki, sorunları sigorta sistemi ile bütünüyle çözüme ka-

neticileri ve kontrolü yapan teknik elemanları, denetim altında inşa edilen yapıların fena yapılması nedeniyle, ruhsat verilmesinden sonra ortaya çıkan her türlü zarardan kusur aranmaksızın müteselsilen sorumludurlar." Sigorta "Madde 5- Sorumluluğu sözkonusu olan kişilerin faaliyete başlamadan önce mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur." Teknik denetleme "Madde 12- Bu kanunda tarif edilen her türlü yapının, Yapı Denetim ve Danışmanlık Şirketlerinin denetim altında inşa edilmesi zorunludur. Yapı Denetim ve Danışmanlık Şirketlerince gerçekleştirilecek denetim, yapım süresince görev alacak kişilerin tüm eylem ve işlemlerinin yanı sıra, yapıda kullanılan her türlü malzemenin standarda uygunluğunu da kapsayacaktır. Ayrıca yapım safhasında karşılaşılabilecek çeşitli aksaklıklardan yapıyı korumakla görevli olan Yapı Denetim ve Danışmanlık Şirketleri, yapı denetimi dışındaki başka bir faaliyette bulunamaz.

Yapı, projesinin incelenmesi ve uygunluğunun belirlenmesi ile yapının başlamasından tamamlanmasına kadar, Yapı Denetim ve Danışmanlık Şirketi denetiminde yapılır.

Malzeme üreticileri, proje müellifleri veya yapı işinde müteahhit veya taşeron sıfatı ile yer alanlar, yapı denetim şirketlerinin yapıya ilişkin yaptığı ve talep ettiği her türlü teknik düzenlemeyi eksiksiz yerine getirmek zorundadır.

Yapı Denetim ve Danışmanlık Şirketlerinin kuruluş, işleyiş, görev yetkilerine ilişkin esaslar yönetmelikle düzenlenir" biçiminde tanımlanmıştır.

6. Ancak, kısa bir süre sonra 2.9.1999 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nda konu ile ilgili kuruluşlarla yapılan toplantıya, yeni bir "Yapı Denetim ve Sorumluluk Kanunu Tasarısı" sunulmuştur. Tasarıda teknik denetim "Madde 5- Bu kanunda tanımlanan her türlü yapının, Yapı Denetim Kuruluşlarının denetimi altında inşa edil-

mesi zorunludur. Yapı Denetim Kuruluşları, yapım faaliyetlerinin her aşamasında her türlü inşaatı, imalatı ve yapıda kullanılan malzemeyi denetlemekle ve zemin etüd raporları ile uygulama projesinin uygunluğunu kontrol etmekle yükümlüdürler.

Yapı Denetim Kuruluşlarının, ödenmiş sermayesinin 1 trilyon TL'den az olmaması ve bütçesinde en azından mimarlık, inşaat, makine, elektrik ve jeoloji dallarında deneyimli teknik personel bulundurması zorunludur.

Yapı Denetim kuruluşlarının teşkilat ve görevleri, meslek kuruluşlarının görüşleri alınarak ilgili Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle belirlenir." Sorumluluk "Madde 7- Yapı Denetim Kuruluşlarının tüzel kişilikleri ile yapının denetiminin yapıldığı sıradaki yöneticileri ve denetimi yapan teknik elemanları, denetimleri altında inşa edilen yapıların fena yapılması nedeniyle ortaya çıkan her türlü zarardan kusur aranmaksızın müteselsilen sorumludurlar.

Denetim hizmeti yapan kişiler, yaptıkları denetim hizmetinin bu sorumluluğundan hiçbir şe-

sizlik ve kar amacı gütmemektir. Önerilen yapı denetim şirketlerinde bu kuralların varlığından edilemez.

Aynı çevreler tezlerine destek amacıyla, gelişmiş ülkelerdeki uygulamaları örnek olarak vermişlerdir ancak bu yanıltıcıdır. Çünkü, o ülkeler ile Türkiye'nin toplumsal koşulları birbirlerinin denince farklıdır. O ülkelerde göç, nüfus artışı, kentleşme bir sorun oluşturmamakta ve bunun yanında konut fazlası bulunmaktadır. Türkiye'de ise, hızlı göç ve nüfus artışı yaşanmakta, kentleşme süreci devam etmekte ve konut açığı bulunmaktadır. Bütün eksikliklerine, yanlışlarına karşın yine de büyük olanak ve kadrolara sahip merkez ve yerel yönetimlerin yetersiz kaldığı proje ve yapı denetimi alanında, kar amacıyla faaliyet yürütecek yapı denetim ve danışmanlık şirketlerinin çözüm getireceğini iddia etmek gerçekçi değildir. Bu şirketler ya eğitim, sağlık alanlarında olduğu gibi üst gelir gruplarına hizmet verecekler veya bugün kentlerin yüzde 70'inin kaçak yapılarından oluştuğu dikkate alınırsa, bu kesimler kendi kaderi ile başbaşa bırakılacak ya da uygu-

kilde ve şartta kurtulamazlar.” biçiminde düzenlenmiştir. Böylece, bu yasa tasarısı ile getirilen, sosyal devletin kamusal alan denetiminin, sigorta eksenli özel şirketlere devri anlayışıdır.

Bir önceki tasarıda, “yapım safhasında karşılaşılabilecek çeşitli aksaklıklardan yapıyı korumakla görevli olan Yapı Denetim ve Danışmanlık Şirketleri, yapı denetimi dışında başka bir faaliyette bulunamaz”lar ifadesi yer almışken, son tasarıdan bu ifadeler çıkarılmıştır. Böylece, şirketlerin hem yapımçı hem denetleyici olmalarına olanak sağlanmak istenmiştir. Bir başka anlamıyla, bir yandan kamusal denetim ticari kuruluşlara bırakılmak istenirken, diğer yandan da tekelleşme teşvik edilmek istenmiştir.

Yine bir önceki tasarıda yapı denetim kuruluşlarına bir sermaye sınırlaması getirilmezken, son tasarıda “ödenmiş sermayesinin 1 trilyon TL’den az olmaması” koşulu getirilmiş böylece sektörde teknelci yapının oluşturulmasının politik olarak tercih edildiği ortaya konulmuştur.

Bakanlık düzeyinde yürütülen çalışmalarda, yapı sigortası, sigorta şirketlerinin isteksizliği yanında, zorunlu sigorta süresini, 25 yılı çok görmeleri ve 5 yılda ısrar etmeleri nedeniyle kesin bir sonuca ulaşılamamıştır. Yapı denetim ve danışmanlık şirketlerinin kurulmaları için öngörülen 1 trilyon TL’lik koşuldan vazgeçilmiştir. Bunun nedeni ise, sermaye bloğunda yaşanan bölüşüm kavgaları sonucunda, orta-küçük sermaye kesiminin bölümüşe dahil edilmesidir.

Kamusal alanın denetimi üç temel kurala dayanmaktadır. Bunlar tarafsızlık, bağımsızlık ve

lama yaygınlaştırılarak yozlaştırılacaktır.

Yeminli Mimarlık ve Mühendislik Büroları deneyimi anımsandığında, önüne gelen yatırım kararına uygundur biçiminde ÇED Raporu veren özel şirketler gözönüne alındığında, yapı denetim sürecinin özelleştirilmesinin sonuçlarından ciddi biçimde endişe duymamak olanaksızdır.

Mühendislik Mimarlık Yasası ile TMMOB Yasası

10 Nisan 2000 tarihinde yayınlanan Yapı Denetimi Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname, 3458 sayılı Mühendislik Mimarlık Hakkında Kanun ve 7303 sayılı değişik 6235 sayılı TMMOB Kanunu’nda da değişiklik yapılmasını gündeme getirmiştir.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nın, Anayasa’nın 135. maddesinde tanımlı haklarıyla TMMOB’nin kurumsallığı ile ilgili sözkonusu yasal düzenlemeleri tek başına önermesi düşünülemez; bu hak ve yetki en başta TMMOB’nindir.

TMMOB, 23 Odası ve bünyesindeki 60’ı aşkın meslek disiplini ile kamu ve özel sektör alanlarının tümündeki mühendislik-mimarlık hizmetlerinin, TMMOB’ye kayıtlılık ve mesleki denetimini Anayasal bir hak ve sorumluluk olarak görmektedir.

Buna göre; 1982 anayasası ile yürürlükten kaldırılan, kamuda çalışanların “TMMOB’ye üyesi” yeniden zorunlu hale getirilmelidir.

3458 ve 6235 sayılı yasalarda yeni düzenlemeler ile kamusal denetimin özel sektöre devri eksenli bir yapı denetimi ve bunun aracı konumundaki yapı denetimi kuruluşlarının, mühen-

dislik ve mimarlık hizmetlerini yürütmelerinin formüle edildiği ve kamusal alanda özelleştirme eksenli bir kurumsallaşmanın istenildiği açıklıkla görülmektedir. TMMOB kendi yasalarında böylesi düzenlemelere, “kamu kurumu” niteliğiyle, temel den karşı çıkmaktadır.

Önerilen biçimiyle, yeni düzenlemelere gidilse bile; Türkiye’de YÖK’ün üniversite/fakülte bünyelerinde verilen mühendislik-mimarlık eğitiminin niteliği de ayrıca tartışılmak durumundadır. Nitelikli mühendis ve mimarlar mezun etme koşullarına sahip olmayan/olamayan (öğretim üyesi, laboratuvar, dersane, ar-ge çalışması, finansman eksikliği, özel üniversitelerle rekabette eşitsizlik vb.) mevcut eğitim sistemi koşullarında yapısal bir iyileştirme düşünülmektedir; piyasa koşullarında ucuz emek ve işsizlik kıskacındaki mühendis mimarlar, daha da acımasız koşulları yaşamak ile yüzyüze bırakılacaklardır. Bu nedenle, konu, Türkiye’deki politik-ekonomik sisteme bağlı olarak ortaya konulmak zorunluluğundadır.

3458 ve 6235 sayılı yasalarda yeni düzenlemeler yapılmak isteniyorsa; TMMOB’nin yıllardan beri savunduğu mühendislik mimarlığın tüm alanlarında ve tüm hizmet süreçlerinde, kamusal alan denetiminin yadsınamaz bir kurum olma niteliği önce çıkarılmalıdır. Buna göre yeni düzenlemelerde, merkezi ve yerel siyasi iktidarların bugüne kadar TMMOB’nin işlevlerinin önünü kesen uy-

arz etmektedir.

Sözkonusu yönetmeliklerin hazırlanmasında TMMOB’den görüş istenmemiştir. Bu yönüyle TMMOB’nin birikimleri ötelenerek, saf dışında tutma anlayışı egemen kılınmıştır.

TMMOB, mesleki denetim yetkileri konusunda, yönetmelikte, mühendislik-mimarlık alanlarında proje ve teknik uygulama sorumluluğunda; gerek merkezi, gerekse yerel yönetimlerin sorumluluklarını yerine getirmelerinin de denetleyicisi olmalıdır.

Yönetmelikte yer alan yeni düzenlemelerin hızla uygulamaya sokulması ve özellikle kamuda ilgili mühendislik-mimarlık alanlarında istihdam büyük önem kazanmaktadır. Mevcut eksiklik sözkonusu projelerin, mühendis, mimarlar yerine fen adamlarınca onaylanması sakıncalarını doğuracaktır. Yönetmelikte İmar Kanunu’nun 38. maddesine atıf yapılarak, “mühendis, mimar ve şehir plancıları dışında kalan fen adamlarının yetki-görev ve sorumlulukları”nın da aynen korunması, bu olumsuzluğu ortaya koymaktadır.

Bu nedenle, devlet memuru gereksinimini karşılamak için, merkezi sistemle 17 Ekim 1999 tarihinde yapılan sınav değerlendirmelerinde; mühendis ve mimarların istihdamı özel önem kazanmaktadır.

İmar Hukuku ve Yapı Denetimi

1. TMMOB, yapı denetimiyle ilgili her türlü so-

güvenlerine (acı sonuçları da görüldüğü üzere) son veren hükümler yer almalıdır.

17 Ağustos 1999 Sonrası Çıkarılan Bir Yönetmelik

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca deprem sonrasında imar mevzuatıyla ilgili olarak; bugüne kadar yürürlükte yer almayan ya da boşluklar bulunan bazı konuları da kapsayan "2 Eylül Yönetmelikleri"ni hazırlayarak yürürlüğe sokmuştur.

Örneğin; 23804 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan, "3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği"nde; daha önce yönetmelikte yer almayan TMMOB'ye bağlı bazı meslek disiplinlerine ilişkin proje, etüd raporu ve teknik uygulama sorumluluğu (TUS) zorunlu hale getirilmiş; bunun yanı sıra, özel sektörde mühendislik ve mimarlık faaliyetlerinde bulunabilen için, TMMOB'ye bağlı ilgili Odalara kayıtlılık ve belge alma koşulları belirtilmiştir.

Kuşkusuz, bu gelişmeler olumlu olmakla birlikte; Türkiye'de yalnız deprem bölgesinde değil, tüm ülkede, yerleşimlerin yaşanabilirlik, çağdaşlık ve güvenlik özelliklerini ortaya koymada bir araç olarak ele alınması gerekir. Bunun yanı sıra, tüm mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin anılan düzenlemelerde değerlendirilmesi, deprem sürecinde de görüldüğü gibi yaşamsal bir önem

runun, sistemdeki tüm çarpıklıkların, denetimsizliğin ve yetersizliklerin giderilmesinin; imar, planlama ve uygulama süreçlerini birlikte ele alan bütünlüklü imar yasasıyla mümkün olduğunu 3194 Sayılı İmar Yasası ve ilgili yönetmeliklerin bu kapsamda ele alınması gerektiğini, bir kez daha tespit etmekte ve savunmaktadır.

595 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname, halen çok başlı ve karmaşık olan imar sürecini daha da karmaşık hale getirecektir.

2. TMMOB; merkezi ve yerel yönetimlerde yerleşim alanlarının fiziki, ekonomik, sosyal, kültürel organizasyonunda kamu yararıyla mesleki denetimin gerektirdiği tüm mevzuat değişikliğinin bütünsel olarak ele alınması gerektiğini tesbit etmektedir. Mevcut tasarıda yapının sadece bina olarak ele alındığı, sadece depreme dayanıklılığın arandığı ve yapının tanımlandığı bu dar haliyle bile kamusal denetimin dışına çıkarıldığı görülmektedir. Öncelikle yapının, gerçek tanımına kavuşturulması gerekmektedir. Mekanın fiziksel organizasyonunda proje ve uygulama denetimi gerektiren tüm mühendislik-mimarlık hizmetleri kapsam içine alınmalı ve kamusal denetim uygulanmalıdır. Yapı üretim sürecinde denetim ise; yapı üretim süreci öncesinde, planlama

doğal verilerinden başlayarak, yapının oluşturulduğu fiziksel çevre ile bütünsel uyumuna kadar rol alan mühendislik-mimarlık disiplinlerinin etkileşimli bir süreci ve bu sürecin tüm aşamalarında deprem ile birlikte sel, çığ, heyelan, yangın, nükleer atık vb. çevreye zarar veren doğa olaylarının ve endüstriyel felaketlerin ortam ve koşullarını da kapsamına almalıdır.

3. TMMOB; kamu adına oluşacak denetim süreci içinde bir meslek kuruluşu olarak yasalarla güvenceye alınmak koşuluyla, görevlerini yüklenmek durumundadır.

4. TMMOB, "TMMOB Serbest Müşavirlik, Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri ve Büro Tescil Yönetmeliği"nde tanımlanan "Odalarca belirlenecek yeterlilik konularına sahip olan üyelerinin" belgelendirilmesini, kendi yetki alanı içinde görmektedir. TMMOB, meslektaşının proje ve uygulamasının denetimini, Büro Tescil Belgesi,

Serbest Müşavir Mimar veya Mühendislik ve diğer ilgili yönetmelikler çerçevesinde denetler.

5. TMMOB; mesleki denetimini, toplumun sağlığını, çağdaşlığını, güvenliğini ve geleceğini göz önünde bulundurarak, bilimin ve teknolojinin gereklerine, teknik şartname, yönetmelik ve esaslara, yasal kurallara uygunluğunu "tasarım özgürlüğü nü" kısıtlamayacak ama öte yandan da temel kriterlere uygunluğunu sağlayacak bir düzeyde; ilgili Oda birimi tarafından denetlenmesi olarak tanımlamaktadır.

TMMOB 35. Dönem Yönetim Kurulu

U HASKAR

Soğutma Sistemleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

SOĞUTMADA UZMAN, GÜVENİLİ

İy Soğuk Muhafaza Depoları, Donmuş Muhafaza Depoları,

- Dondurma (şok) Tünelleri, Endüstriyel Soğutma Tesisleri,
- Buz Üretim Tesisleri,
- Paket ve Split Tip Soğuk Oda Üniteleri,
- Kondenser ve NH₃ Soğutucuları,
- Su Soğutma Kuleleri,
- Amonyak Genleşme Tankları,
- Süt Soğutma Tankları,
- Komple Soğutma Tesisleri Tamir, Bakım ve Revizyonu,
- Amonyak ve Freon Gazları

Merkez: Necatibey Caddesi Leblebici Şaban Sok. No. 24 Mart Han Kat: 3/1
Tel. (0212)293 45 55 - 252 40 08 Fax: (0212) 252 58 99 Karaköy-İSTAN-
BUL